

Washington 2009

Rapport från Folk och Försvars studieresa
den 3-9 oktober 2009

www.folkochforsvar.se

Stockholm den 5 november 2009

Inledning

Den 3-9 oktober 2009 arrangerade Folk och Försvar en studieresa till Washington.

Finanskris, två betungande krig samt ett brådskande behov av sjukvårdsreform har satt USA i en utmanande situation. Den nya administrationen står helt klart mitt uppe i en turbulent period. Syftet med resan var att studera vilka frågor som dominerar den säkerhetspolitiska agendan samt att bilda oss en förståelse för de faktorer som påverkar utvecklingen.

Resan omfattade en vecka. Det var ett fullmatat program som innehöll möten med personal vid svenska ambassaden, representanter för olika tankesmedjor, journalisten Lisa Carlsson, företrädare för försvarsdepartementet, diskussioner med akademiker, besök på Världsbanken samt en dagsutflykt till det strategiska Natohögkvarteret och marinbasen i Norfolk.

För Folk och Försvar är det viktigt att främja möten mellan människor. En styrka med våra studieresor är blandningen av olika åldrar, yrkes- och organisationsbakgrund och intresseområden. Det bidrar till bra diskussioner och olika infallsvinklar. Vi ser det som ett stort mervärde. Deltagarna på den här resan bidrog i högsta grad till att lyfta fram ett brett spektrum av frågor och infallsvinklar samt en god stämning.

I början av studieresan delades deltagarna in i grupper med uppgiften att bevaka olika ämnesområden under resans gång. Den här reserapporten redovisar deltagarnas intryck och iakttagelser under dagarna.

Folk och Försvar vill framföra ett stort tack till Sverige ambassad i Washington och ambassadör Jonas Hafström, specialattaché Michael Mohr och försvarsattaché Jan Andersson. Utan deras hjälp, och bidrag till programmet, hade resan inte varit möjlig att genomföra. Vi sänder också ett varmt tack till generaldirektör Olle Wästberg, tidigare generalkonsul i New York, för att han delade med sig av sina reflektioner under ett förmöte inför studieresan.

Lars Ekeman
Generalsekreterare Folk och Försvar

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
1) Inrikespolitik	5
Författande: Leif Jarlén, Johan Lehander och Svante Nygren	
2) Ekonomi, handel och sociala förhållanden	8
Författare: Olof Erixon, Robert Limmergård, Ann-Marie Pålsson och Niklas Rossbach	
3) Historia, religion och kultur	11
Författare: Debora Egenvall Raukas, Anders Karlberg och Magnus Sjöland	
4) Försvarspolitik	13
Författare: Marinette Radebo, Peter Rådberg och Rafael Vilén	
5) USA roll i världspolitiken	
Författare: Hans Granlund, Marie-Louise Hallström, Mikael Hjärthammar och Nils Oskar Nilsson	16
6) Terrorism, Homeland Security och energi	18
Författare: Josefine dos Santos, Anders Johnson och Eva Thalén Finné	
Program	21
Deltagarförteckning	24

Sammanfattning

USAs position i världen håller på att förändras. Kinas definitiva inbrott på den internationella arenan, Europeiska unionens fortsatta konsolidering och två krig i Irak och Afghanistan är alla exempel på USAs status som supermakt allt mer ifrågasätts. Att USA kommer fortsätta dominera världspolitiken under många år framöver råder det ingen tvekan om, men landets ställning är inte lika självklar längre.

Valet av Barack Obama som USAs 44:e president markerade, åtminstone inledningsvis, början på något nytt. Men efter en vecka i Washington D.C. inser man allt mer att Obamas popularitet börjat dala och stridsropet "yes we can" utbytt till "no we can't". Obama gick till val på en mycket ambitiös reformagenda där reformering av det ytterst kostsamma sjukvårdssystemet stod högst på listan. Men efter drygt ett år vid makten konstaterar många att Obamaadministrationen har haft stora problem med att driva igenom sin agenda. En motstridig kongress har satt käppar i hjulet och administrationen har nu nått en punkt där även en viss framgång kommer ses som en seger vad avser sjukvårdsreformen.

Kriget i Afghanistan är en annan stor utmaning för den nye presidenten. Under vårt besök i landet läckte general McChrystals rapport ut om situationen i Afghanistan. En truppförstärkning på närmare 40,000 soldater, utöver de 21,000 som redan skickats i en tidigare förstärkning, har satt Obama i en svår sits. Å ena sidan är det viktigt att vinna kriget i Afghanistan, å andra sidan finns det ingen som helst garant för att en truppförstärkning verkligen kommer uppnå detta mål. Samtidigt försöker Obama avsluta kriget i Irak som nu är inne på sitt sjätte år. En successiv neddragning ska 2011 kulminera i tillbakadragandet av all stridande militär personal. Detta kommer då frigöra resurser för Afghanistan.

Utöver sjukvårdsreform och Afghanistan så är även klimatfrågan och ekonomin prioriterade områden. Problemet är bara att sjukvårdsfrågan har krävt så mycket politisk energi av administrationen att många menar att övriga frågor blivit lidande och hamnat i skymundan. Att USA ska kunna möta upp Europas krav inom klimatmötet i Köpenhamn bedöms därför inte som troligt. Den ekonomiska krisen som drabbat världen hade sitt epicenter i USA och landet har drabbats hårt av stora konkurser och budgetunderskottet fortsätter att växa. Devisen "när Amerika nyser drabbas Europa av förkylning" kan inte illustreras tydligare än så här.

Men USA är alltjämt den dominerande aktören på världsarenan. Ekonomisk kris och två krig till trots. Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser av Obamaadministrationen, även om utdelningen av Nobels fredspris till president Obama fick en och annan amerikan att höja på ögonbrynen.

Fredrik Müller-Hansen
Folk och Försvar

1) Inrikespolitik och aktuella frågor

Leif Jarlén, Johan Lehandler och Svante Nygren

Ämnesområde: Inrikespolitik, det politiska styret av USA, politiska partier, aktuella frågor nu och på sikt.

Det politiska styret

Det politiska systemet i USA har vuxit fram och utvecklats på ett skilt sätt ifrån det som gäller för de flesta stater i Västeuropa.

Efter frihetskriget från England utarbetades en författning som var klar i september 1787 och den är den äldsta i kraft varande skrivna författningen i världen. Författningen bygger på maktfördelningsprincipen mellan den styrande makten, presidenten, den lagstiftande kongressen, och den dömande, högsta domstolen.

Kongressen består av två kammare. Senaten representerar delstaterna och varje delstat väljer två representanter, som sitter sex år. En tredjedel av senaten står under omval vartannat år. Totalt finns det 100 senatorer. I representanthuset avgör folkmängden antalet representanter från delstaterna, valperioden är bara två år och totalt har representanthuset 435 delegater.

Valdeltagandet är mycket lågt jämfört med västeuropeiska länder. Vid valet 2008 röstade 56,8 %, medan det 1960 var 63,06 %. Vid mellanårsval, då president inte väljs, har endast drygt 35 % röstat i de tre senaste valen.

Likaså finns en maktfördelning mellan federationen och delstaterna. Inom utrikespolitiken har presidenten stort inflytande medan kongressen inrikespolitiskt har en mycket stor roll. Kongressen tar sig ofta tid att ordentligt granska presidentens förslag med betydande förändringar i dessa. Utskotten har mycket stor makt och här kan förslag från presidenten ändras eller dödas. Avgörande är att kongressen ensam beslutar om tilldelning av federala medel.

Politiska partier

USA har alltid dominerats av de båda stora partierna, demokraterna och republikanerna. Betraktar vi USA:s politiska historia efter 1932 med Franklin Roosevelts tillträde som president har demokraterna stått för en alltmer statlig styrning av ekonomin medan republikanerna har stått för en mer renodlad marknadsekonomi med liten statlig styrning. Demokraterna har alltmer tydligt kommit att stå för en liberal politisk linje medan republikanerna står för en mer konservativ inriktning. Efter valet 2008 har demokraterna majoritet i kongressens båda kamrar, men detta kan komma att ändra redan vid valet 2010.

Intressegrupper

USA:s politik har sedan gammalt varit kraftfullt färgad av en demokratisyn där deltagandet är centralt. Detta har resulterat i ett politiskt landskap där olika medborgargrupper, intresseorganisationer och lobbyistverksamhet länge haft en stor och självklar roll. Lägg till det starka regionala självstyret och maktdelningsprincipen och vi får en dynamisk demokrati

som skiljer sig ganska markant från den representerande princip som återspeglas i bland annat svensk politik.

Intressegruppernas inflytande är emellertid inte alldeles okontroversiellt. Flera stora väljargrupper och kommersiella aktörer har under lång tid kanaliserat sina kärnfrågor genom aktionsgrupper och lobbyism. Några välkända områden för dem är aborter, vapenägande, skattelagstiftning och statliga tvångsmedel (avlyssning mm).

Varje amerikansk president söker redan tidigt under sin karriär förankra sig hos dessa intressegrupper, och tar även emot finansiella bidrag för sina valkampanjer. Detta färgar även det efterföljande politiska mandatet. Hänsynstaganden till intressegrupperna kan i vissa lägen kraftigt begränsa presidentens politiska handlingsfrihet, vilket är en faktor att ta hänsyn till i bedömningen av den amerikanska politiken.

Aktuella frågor

President Obama har flera svåra frågor på sitt bord. Bland dem kan särskilt nämnas sjukvårdsreformen, ekonomin, klimatet och Afghanistan.

Den första och mest prestigefyllda frågan är sjukvårdsreformen. Runt 50 miljoner amerikaner saknar idag sjukförsäkring och 80 % av befolkningen vill ha ett reformerat system. Men debatten kring sjukvårdsreformen och kritiken mot den är mycket hård, för att inte säga snedviden. Till skillnad mot Clintonadministrationen som arbetade fram ett färdigt förslag (och misslyckades), så har Obama sträckt ut handen för en dialog om utformning och innehåll. Idag finns en majoritet i Kongressen för stöd till Obamas politik. Denna majoritet kan gå förlorad nästa höst när nästa val till representanthuset hålls. Det är därför viktigt att klara av flera frågor det närmaste året och där genomförandet av sjukvårdsreformen kommer att vara avgörande för Obamas styrka resten av mandatperioden. Att få igenom ett förslag kring sjukvården är viktigare än innehållet.

Obamas stöd i opinionsundersökningar under har tiden från hans tillträde och fram till idag sjunkit från 60 % till 52 %.

Den finansiella krisen har övergått i en ekonomisk kris. USA:s budgetunderskott är idag 11,2 % av BNP, en historiskt mycket hög siffra. Man får gå tillbaka till andra världskriget för att finna liknande nivåer. Underskottet i ekonomin beräknas bestå de närmaste 10 åren med en nivå på ca 3-4 %. Skattehöjningar och utgiftsnedskärningar kommer att bli ett måste för att hantera underskottet. Troligen kommer Obama att undvika skattehöjningar denna mandatperiod.

Risken för kraftiga globala klimatförändringar på längre sikt är redan idag en mycket uppmärksammas fråga i den amerikanska politiska debatten. Men det är tveksamt om den kan konkurrera med de mer närliggande problemen på den politiska agendan, främst sjukvårdsreformen och frågan om det amerikanska engagemanget i Centralasien, främst Afghanistan.

När det gäller situationen i Afghanistan kastades nyligen nytt bränsle på den politiska brasan genom en rapport från den amerikanske befälhavaren i området, general Stanley McChrystal. I den hemligstämplade rapporten, som snabbt läckte ut till media, begär generalen kraftigt utökade styrkor i landet och meddelar att det krävs en kraftsamling under det närmsta året, med risken för att situationen annars kan spåra ur.

Obama-administrationen har flyttat sin utrikesfokus i regionen från Irak till Afghanistan. Får man lita till de offentliggjorda uppgifterna finns det en uppenbar risk för att Afghanistan blir en allt hetare inrikespolitisk fråga under det kommande året, och på sikt kan bli både en belastning för Obama och en följetong för den sittande presidenten under såväl denna som nästkommande mandatperiod.

Överhuvudtaget är frågan många ställer sig idag hur lång tid Obama har på sig att agera kraftfullt och nå resultat på den inrikespolitiska spelplanen. Redan nu framåt vårkanten 2010 måste han börja ägna allt större tid åt att stödja "sina" kandidater inför valet till representanthuset under hösten. Därefter återinfinner sig en period av relativt arbetslugn under början av 2011. Men det dröjer inte särskilt länge innan det är dags för Obama att på nytt ge sig i kast med sin egen presidentvalskampanj.

2) **Ekonomi, handel och sociala förhållanden**

Olof Erixon, Robert Limmergård, Ann-Marie Pålsson, Niklas Rossbach

Ämnesområde: Sociala och ekonomiska förhållanden i landet. Landets ekonomiska utveckling och handel.

USA:s sociala och ekonomiska förhållanden

USA präglas av etnisk och kulturell mångfald samtidigt som drygt 36 miljoner amerikaner betraktas som fattiga – det vill säga har en årsinkomst lägre än cirka 65 000 kronor per person. Bland de fattiga är afro-amerikaner, indianer och spansktalande kraftigt överrepresenterade. De ekonomiska skillnaderna mellan de fattigaste och de rikaste i landet ökar och USA tillhör de länder där skillnaderna är störst. USA har stora problem med alkohol- och narkotikamissbruk. En väsentlig del av våldsbrott och annan kriminalitet beror direkt eller indirekt på missbruk av något slag.

USA:s offentliga socialförsäkringssystem är mindre utbyggt än flera andra industriländer. Dock finns "social security", USAs viktigaste och mest heltäckande socialförsäkring, och som infördes i mitten av 1930-talet. Den är ett federalt finansierat pensionssystem. Förutom ålderspensionärer omfattar detta system även handikappade, arbetsskadade, föräldralösa barn samt änkor och änklingar. Det finns även vissa variationer i socialt försäkringsskydd mellan olika stater. Sociala reformer har förts upp på agendan av de fyra senaste administrationerna avseende en rad frågor, bl.a. senast av Bush med betoning på pensionerna.

Idag står hälso- och sjukvårdskostnaderna för 16-18 % av den federala budgeten samtidigt som 51 % av medborgarna upplever att de har problem och inte erbjuds en acceptabel sjukvård. Försöken till en sjukvårdsreform är antagligen främst ett sätt att komma till rätta med en stor offentlig utgiftspost. Troligt är att hälso- och sjukvårdssektorn kommer att behöva skära ned för att få ned kostnaderna förknippade med en åldrande befolkning, då prognosen visar att sektorn – om politikområdet lämnas oförändrat – år 2030 kan komma att utgöra 25 % av budgeten.

Förutom att frågan är ekonomiskt viktig har den även blivit politiskt laddad och kanske avgörande för Obamaadministrationens prestige. Den överenskommelse som uppnås kommer därför att presenteras som en framgång av vita huset.

Den ekonomiska situationen

Den inhemska amerikanska ekonomiska situationen är i dagsläget bekymmersam med en stor officiell arbetslöshet på uppemot 10 %, som i verkligheten kan vara uppemot 17-18%. De omfattande stimulansåtgärderna är kostsamma. Samtidigt måste den nya administrationen komma till rätta med budgetunderskotten och den amerikanska statsskulden.

Till sin hjälp har administrationen erfarna ekonomiska rådgivare som den förre finansministern Larry Summers och den före detta riksbankschefen Paul Volcker. Volcker

framhåller att den ekonomiska krisen i USA är större än den ekonomiska kris som drabbade Sverige under 90-talet. Dessvärre utspelar sig den amerikanska krisen under en global recession. Det medför att det är svårare att erhålla stöd från omvärlden. Men USA är inställt på internationellt samarbete. Som landet dessutom tidigare visat har det en synnerligen beaktningvärd förmåga att ta till sig nya idéer och innovationer vilket visar att landet har en förmåga att vidmakthålla sin ekonomiska position.

USA:s internationella handel

USA står för en mycket stor andel av det internationella handelsutbytet. Enligt senast tillgänglig statistik¹ intog landet 2007 en tredjeplats som exportör av industrivaror med 8,3 %, och en förstaplats som importör av industrivaror med 14,2 %. På tjänsteområdet är USA helt dominerande och har en förstaplats såväl inom export -13,9 % - som import - 10,9 %. Landets mest betydelsefulla ekonomiska relation är den med Europa, dit omkring en fjärdedel av industrivaruexporten går, och varifrån c:a 20 % av importen kommer. För tjänster är andelarna mycket större, med c:a 35 % export resp. 38 % import. Emellertid bör man inte stirra sig blind på de stora talen - USA:s ekonomi inte så beroende av utrikeshandel som man skulle kunna tro, exporten utgör bara omkring 12-14 % av BNP (jfr. med små länder som Sverige och Schweiz där exporten är drygt 50 % av BNP).

Beträffande investeringar är banden till Europa fullständigt överväldigande², som en jämförelse investerade USA-företag 9 miljarder dollar i Kina 2007, men hela 200 miljarder dollar i Europa. Europa står för 62 % av alla amerikanska investeringstillgångar i utlandet, och enbart Storbritannien svarar för mer än USA:s totala investeringar i Asien, Latinamerika, Afrika och Mellersta Östern - tillsammans.

Det mesta av handeln mellan Europa och USA utgörs av handel inom företag. För dessa utgör europeisk och amerikansk handelspolitik det främsta handelshindret. Att handeln är viktig understyrks av att amerikanska företag tills nyligen gjorde sina största exportvinster i Europa. Detta har föranlett några amerikanska experter att förespråka en gemensam transatlantisk marknad.

För dessa experter har den ekonomiska krisen visat hur sammanvävd amerikansk och europeisk ekonomi är. De varnar för en politik som tar fasta på föreställningen att krisen föranleder USA och Europa att skiljas åt (vad de kallar *decoupling*) i ekonomiskt hänseende. Tvärtom menar de att, vad de kallar, den "transatlantiska ekonomin" utgör grunden för den globala ekonomin. Dessutom genererar den ömsesidiga handels 14 miljoner arbeten.

USA:s relativa betydelse på världsmarknaderna har kommit att påverkas kraftigt av framför allt Kinas inträde i det internationella handelsutbytet. Här, liksom på andra områden, kan det antas att de ekonomiska relationsförskjutningarna till landets nackdel på lång sikt lär få också säkerhetspolitiska följdverkningar. Fortfarande präglas dock den amerikanska självbildningen av en betydande säkerhet, och liksom fallet var i Storbritannien så lär det först efter ganska lång tid sjunka in att landets enastående dominansposition inte längre finns, och inte heller går att återskapa.

¹ WTO, International Trade Statistics 2008

² The Transatlantic Economy 2009, Johns Hopkins University/Center for Transatlantic Relations

Det är således en öppen fråga huruvida USA i tid kommer att justera sin utrikes- och säkerhetspolitik så att man i större utsträckning använder sig av mer jämlika allians- och avtalsinstrument, för att på den mycket långa sikten försöka säkra de grundvärden på vilka nationen vilar. Ur svensk synvinkel borde det därför finnas anledning att efter förmåga (t.ex. inom ramen för EU:s handelspolitik) tidigt försöka påverka USA att lägga större vikt vid sin ekonomiska relation till Europa/EU.

3) **Historia, religion och kultur**

Debora Egenvall Raukas, Anders Karlberg och Magnus Sjöland

Ämnesområde: Historiska aspekter. Befolkning. Religiösa och kulturella förhållanden. Mänskliga och medborgerliga rättigheter.

Samma vecka som den amerikanska sjukvårdsreformens förhandlingar går in i sitt slutskede och som president Barack Obama tilldelas Nobels fredspris, befinner sig Folk och Försvars delegation på plats i Washington. Vad är det som gör att USA har en särställning på den säkerhetspolitiska världsscenen? Är det historien, är det den unika konstellationen av olika nationaliteter, eller helt enkelt de religiösa och kulturella förhållanden som finns i USA?

Det började under 1500-talet och första halvan av 1600-talet då spanjorer, engelsmän, fransmän, holländare och svenskar anlade kolonier i Nordamerika. Under 1700-talet blomstrade de brittiska kolonierna i Nordamerika. I söder fanns stora plantager där man odlade tobak och bomull och i norr fanns skeppsvarv, gruvor och annan industri.

Mot slutet av 1700-talet hade koloniernas invånare fått nog av det engelska styret. Missnöjet kulminerade i det Amerikanska Frihetskriget (1776-1781) som slutade med att USA utropade sig som självständig nation. Landet sträckte sig på den tiden endast från atlantkusten till Appalacherna och omfattade bara 13 delstater, vilket förklarar USA:s flagga med 13 ränder.

Sen kom inbördeskriget på 1860-talet, som ledde till att slaveriet avskaffades och att den nationella enheten bevarades. Under resten av 1800-talet och början av 1900-talet ökade USA:s inflytande över resten av världen. Man tog exempelvis kontrollen över strategiska öar i Stilla havet. Men det är nog mest tack vare landets rika naturresurser som USA har kommit att bli en världsledande ekonomisk makt.

Landet omfattar flera klimatzoner och lämpar sig för odling av ett stort antal grödor och uppfödning av boskap. Där finns fiskrika vatten, guld och gröna skogar, gott om råvaror för stålindustrin och annan metallindustri, stora kolfyndigheter och olja. De amerikanska oljefälten var en gång de mest flödande i hela världen.

Religionens förankring

Religionsfriheten vilar på konstitutionens grund som är väl förankrad och levande i folkmedvetandet. Ett aktuellt exempel på detta var ett under vårt besök i landet beslutat avgörande av Högsta domstolen, där fråga uppstått om det var konstitutionellt förenligt att på statlig mark få sätta upp ett kors till minne av avlidna krigsveteraner. Man ska i sammanhanget ha i minnet att USA:s tidiga immigranter som regel flydde från religiöst förtryck och utsatthet.

Bilden av det av religion och mångkultur starkt präglade USA bekräftades vid de genomgångar och föredragningar som tangerade dessa områden. De största

trossamfunden är kristna, cirka 33 procent av befolkningen, med de lutherska och katolska kyrkorna i spetsen. 18 procent är muslimer och 16 procent är hinduer. Endast 16 procent anser sig vara icke-troende i någon mening.

De cirka hundratalet nu verksamma kristna samfunden formerar gemenskaper där amerikanen känner stark hemhörighet och naturlig anknytning. Vid sidan av det allmänna vaktslåendet kring kärnfamilj, moral och etiska värden, är församlingsgemenskapen en grundpelare i tillvaron. Här finns inte bara den "yttre familjen" med dess sociala värden utan här är också den naturliga punkten för nätverkande och affärskontakter. Platsen för den samhälleliga positioneringen helt enkelt.

Religiositetens vikt är påtaglig inom politiken. Exempelvis erinrades om att president JFK på sin tid inte behövde hålla "det katolska talet", det vill säga att underställa sig påven och den vikt som fästes vid president Obamas så kallade "rasisttal". I de politiska frågorna kommer de religiösa värderingarna främst till uttryck i exempelvis abortfrågan. Nu med särskild accent i den aktuella sjukförsäkringsfrågan, där presidenten understrukit att dess tänkta tillämpning inte får leda till missbruk på detta område.

På utrikes- och säkerhetspolitikens område är det ett välbekant faktum att den starka judiska lobbyen har stort inflytande på USA:s förhållningssätt i Mellanöstern och relationen till Israel. Här noterades också att Sveriges ambassad utsatts för påtryckningar och till och med vissa hot i anledning av den nyliga Aftonbladsdebatten.

Noterbart är hur det mångkulturella samhället underlättat integrering och tolerans religionerna emellan. Det omvittnades exempelvis att här lever kristna och muslimer sida vid sida, utan synbarliga svårigheter. Vid besöket på flottbasen Northfolk informerades om att det på den besökta jagaren fanns tio religioner representerade och att det firades gudstjänster regelbundet.

Mänskliga rättigheter

Att President Obama får Nobels fredspris efter knappt ett år vid makten speglar i första hand det förtroende och de förhoppningar som knyts till honom som ledare för världens ledande stormakt, men också att USA allmänt upplevs som försvararen av de mänskliga rättigheterna, demokrati, marknadsekonomi och fred.

I USA finns väl utvecklad lagstiftning och lagar för att bevara de mänskliga rättigheterna. Men omvärlden har ifrågasatt hur tolkning av dessa lagar har gått till under den förra administrationens mandatperiod. Under kriget mot terrorismen har enligt internationell kritik tveksamma metoder använts i Guantanamofängelset. USA:s särställning på den säkerhetspolitiska världsscenen är enligt våra reflektioner ett resultat av amerikanernas entreprenörskap, den stora konstellationen av olika nationaliteter samt religionens förankring i varje amerikans medvetande.

4) Försvarspolitik

Marinette Radebo, Peter Rådberg och Rafael Vilén

Ämnesområde: USA:s försvarspolitik, målsättning och huvudlinjer. Ledarskap och mångfald inom försvarsmakten. Synen på deltagande i internationella insatser och andra internationella samarbeten.

Försvarsöversynen

US Department of Defense (DoD) arbetar för närvarande med kommande Quadrennial Defense Review (QDR) vilken skall föreläggas Kongressen tidigt under 2010. Dokumentet skall redovisa DoD:s strategi och prioriteringar för kommande fyraårsperiod. Parallellt utarbetas Nuclear Posture Review, Missile Defense Review och Space Posture Review. Gällande amerikanska säkerhetsstrategi fastläggs i dokumentet The National Security Strategy, senast utgiven 2006, överst i dokumenthierarkin. Den leder i sin tur till DoD:s National Defense Strategy (NDS), senast utgiven 2008. Därefter tas QDR fram med NDS som grund. QDR-arbetet används "Red Teams", som ungefär en gång per månad levererar ett tankepapper om ett aktuellt ämne t.ex. energisäkerhet. För att få ytterligare extern inspiration samlas var sjätte vecka "The Washington Forum" med representanter från olika tankesmedjor för briefing om arbetsläget och diskussion. "The Shocks and Trends Group" skissar på olika framtids-scenarios inklusive oväntade utvecklingar som kan få stora effekter. QDR tas fram i samarbete med andra ministerier och myndigheter, vilka samtidigt utarbetar motsvarande dokument.

Bland viktiga faktorer i årets arbete med QDR, som Kongressen pekat på, är: klimatförändringarna, energisäkerhet, "cyberspace", balans mellan förmågor till konventionell respektive asymmetrisk krigföring och snabbare materielanskaffning till pågående operationer.

Counter insurgency operations vs. Counter terrorist operations

Counter insurgency inbegriper de militära, paramilitära, politiska, ekonomiska, psykologiska och medborgerliga åtgärder som vidtas av en regering. Counter Insurgency Strategy (COIN) annonserades av Obama i mars 2009 som "A stronger, smarter more comprehensive strategy". Man betonar vikten av att bygga upp det afghanska samhället för att komma tillrätta med korruption och visa på ett långsiktigt strategiskt engagemang från USA och återbygga förtroende för de internationella och amerikanska styrkorna i landet. För att besegra Al Qaida krävs att Talibanerna inte återfår makten i Afghanistan och att folket tar avstånd från ett talibanstyre. För att göra detta behöver man koordinera de internationella insatserna samt stödja och utbilda de afghanska säkerhetsstyrkorna (ANA och ANP), vilket innebär att det behövs större styrkor, även på landsbygden. Det är dock svårt för Obama att besluta om ytterligare förstärkningar när stödet för engagemanget i Afghanistan minskar, mycket kopplat till valfusket och korruptionen i landet. För att klara av den politiska situationen och få ett nationellt stöd så krävs positiva resultat inom 12-24 månader. Resultaten måste vara mätbara inom ett antal områden (Pentagon har ca 60 punkter inom 7-8 områden). Man bedömer att USA kommer att ha ett militärt engagemang under de

närmaste 10-15 åren och ca 2-3 år av fortsatta strider. COIN-strategin kan bara fungera om man har en stark, trovärdig och legitim afghansk partner. Counter terrorist operations går ut på att minska och så småningom dra tillbaka de amerikanska trupperna. Istället för att försöka skydda den afghanska befolkningen går den ut på att slå hårdare och mera offensivt mot Al Qaida i Afghanistan, men även i Pakistan med hjälp av "special forces" och med mer precisionsinsatser. Man vill stödja de afghanska styrkorna och utbilda dem så att de har möjlighet att ta lead i kampen mot Talibanerna.

Internationella insatser

Efter det kalla krigets slut är USA den enda kvarvarande supermakten. Landets särställning kan skönjas inte bara i dess oöverträffade militära och ekonomiska styrka, utan även i den amerikanska kulturens attraktionskraft på omvärlden. Men trots att USA är den mäktigaste aktören på den internationella arenan, klarar man inte att på egen hand möta den globala tidsålderns alla gränsöverskridande utmaningar. Denna omständighet reflekteras i den motsättning som framför andra kommit att prägla amerikansk utrikespolitik efter det kalla kriget. Det amerikanska engagemanget i internationella frågor har inte på allvar ifrågasatts. Huvudfrågan som man bör ställa sig är vilken metod som skall tillämpas när USA agerar internationellt. Med andra ord huruvida Washington bör agera på egen hand – unilateralt – eller samfällt med andra – multilateralt. Amerikanska militära insatser under 1990-talet var förutom Gulfkriget 1991 begränsade och betingades i regel inte av direkta hot mot USA:s nationella säkerhet. Istället återspeglade de snarare den minskade risken för stormaktskrig, och det ökade utrymmet för humanitära interventioner och andra typer av fredsfrämjande insatser.

Till skillnad från Clintonadministrationernas aktivism tycktes utrikespolitiken under president Bushs första åtta månader indikera ett begränsat amerikanskt engagemang i världspolitiken. Allt detta kom emellertid att ändras av terroristattacker mot New York och Washington den 11 september 2001. Bushadministrationens utrikespolitik är sedan dess betydligt mer aktiv och USA:s militära insatser i såväl Afghanistan som Irak motiverades av nationella säkerhetsskäl inom ramen för kampen mot terrorismen. Kriget mot terrorismen präglar Washingtons uppfattning av världspolitiken i högre grad än övriga nationers, inklusive USA:s europeiska allierade. Under 2002-2003 förorsakade USA:s beslut att gå i krig mot Irak den djupaste transatlantiska krisen på decennier. Efter en tid av spända relationer råder nu dock enighet på båda sidor av Atlanten om att lägga dessa tvister bakom sig. Detta manifesterades särskilt vid president Bushs besök i Bryssel den 22 februari 2005, då han mötte stats- och regeringscheferna i EU respektive Nato (som USA fortfarande ser som den viktigaste alliansen) samt EU-kommissionens ordförande.

Trots skilda åsikter i viktiga frågor finns en insikt om den transatlantiska länkens styrka, inte bara i termer av gemensam säkerhet, utan även i termer av ett gemensamt förflutet och gemensamma värderingar. Inte minst president Bushs fokus under sin andra mandatperiod på betydelsen av att sprida demokrati i världen gör att USA anser Europa vara en värdefull partner. Det finns också en insikt om nödvändigheten av samarbete för att möta globala utmaningar. Kampen mot terrorismen står fortsatt i fokus, men även bekämpningen av HIV/AIDS, kampen mot organiserad brottslighet, samt nedrustning och icke-spridning av massförstörelsevapen brukar lyftas fram som lämpliga samarbetsområden mellan USA och

EU. Det krävs också gemensamma ansträngningar för att nå framsteg i fredsprocessen i Mellanöstern.

Barack Obama gav världen nytt hopp om en ny amerikansk utrikespolitik när han sa att han ville ha dialog med alla; muslimer, kineser, ryssar etc. Han sa också med kraft att kriget i Irak och Afghanistan inte kan vinnas med militära medel utan att en ökad dialog mellan parterna måste inledas. I skrivandets stund så vet vi inte om dialoganhängarna eller krigsherrarna drar det längsta strået.

Ledarskap och mångfald

Department of Defense har 1,4 miljoner militärer och 0,7 miljoner civilt anställda. Militärtjänsten är frivillig, men värnplikt kan förekomma i krigstid genom ett så kallat "Selective Service System". Det är resultatet som bedöms - inte vilken ras, hudfärg, religion eller kön man har och militären ska vara en återspeglning av USA befolkning. I stort sett alla etniska och religiösa gruppen är representerade. Vita är proportionellt representerade, medan svarta och indianer är överrepresenterade och asiater är underrepresenterade. 98 procent av rekryterna har en gymnasieutbildning eller högre, jämfört med 75 procent av hela samhället. 20 procent av militärerna är kvinnor. Barack Obama bekräftade nyligen att han var orubblig i att se till att diskriminering av homosexuella upphör inklusive inom det militära. Det finns karriärmöjligheter inom ca 23 kategorier som rör allt från bokföring till informationsteknik inom alla grenar av försvaret. Enligt Bureau of Labor Statistics så är utsikterna till arbete stark ända till 2016.

5) USA roll i världspolitiken

Hans Granlund, Marie-Louise Hallström, Mikael Hjärthammar och Nils Oskar Nilsson

Ämnesområde: USA:s säkerhetspolitik, mål och medel. USA:s roll i världspolitiken och dess relationer till omgivande länder samt internationella organisationer såsom EU, FN och NATO.

Två frågor dominerade den allmänna debatten i USA under hösten 2009: sjukvårdsreformen inrikespolitiskt och Afghanistan utrikespolitiskt. EU och Kina och andra internationella frågor kom betydligt lägre på dagordningen.

Synen på EU och samarbete med unionen var ganska samstämmig på de olika think tanks, universitet samt Pentagon och Nato som vi besökte. En genomgående uppfattning var att USA har svårt att förstå sig på EU och dess beslutsprocess. Å ena sidan är det bra med ett enat Europa, å andra sidan skulle det behövas flera stora spelare på den internationella arenan. EU borde kunna utgöra en tydligare partner till USA. Man säger sig vilja se EU som en partner, EU har stabilitet och välstånd men ännu inte tillräcklig beslutsförmåga. Vidare skulle man gärna se mer av "UK-attitude" vis à vis USA från de övriga EU-länderna också.

EU upplevs som spretigt och i avsaknad av en tydlig strategi. - "EU ger mer stöd till Uruguay än till världens farligaste plats, Afghanistan, var ligger det strategiska förnuftet i det?" som en forskare uttryckte det.

Turkiet

Turkiet räknas som en "major priority", men vad gör EU för att analysera motståndet mot ett turkiskt medlemskap, undrade en representant för en think tank. Det borde vara ett strategiskt intresse för EU att få med Turkiet, även om vägen mot ett medlemskap fortfarande är lång.

Vart går Nato?

Nato håller på att utarbeta sitt nya strategiska koncept som ska vara klart om ett år. Nato befinner sig i en brytningstid mellan kärn-Nato och det globala Nato. Vem ska man samarbeta med och hur? De nya asymmetriska hoten är många och svårbedömda, alltifrån extremistrelser till terrorhot. Internationella organisationer som FN, OECD, Nato och EU har alla skapats under helt andra omständigheter än de som gäller i dag.

När det gäller klimat- och energifrågor har EU svårt att visa sin styrka. Dock kanske ett samarbete med EU kan förverkligas på sikt, ansåg olika bedömare.

Problemen i Afghanistan känns som det problemområde som är svårast för Obama-administrationen att hantera och klara ut och under tiden undergräver detta förtroendet för presidenten och hela administrationen. Att man envist står fast vid att lösa problemet med endast militära operationer gör inte saken lättare. Ett annat område som känns som en stor besvikelse är Obama-administrationens tveksamhet eller ovilja att gå från ord till handling i konflikten mellan Israel och Palestina.

Återigen ser vi prov på att det är långt från policy till handling och att lägga om strategi tar tid, inte minst för förankring innan nytt genomförande. Tydligt var också fokus på oroshärdarna, utan inbördes ordning och utan uppdelning på kort eller längre sikt var de berörda följande: Ryssland, Afghanistan, Iran och Kina de som fanns närvarande. Där man inte var tydlig i vare sig strategi eller hotuppfattning var Pakistan och även Mellanöstern som båda noggsamt inte nämndes.

6) Terrorism, homeland security och energi

Josefine dos Santos, Anders Johnson och Eva Thalén Finné

Ämnesområde: Energi, kampen mot terrorism, homeland security, organiserad brottslighet (nationell och internationell), kampen mot narkotika.

Den inhemska amerikanska debatten domineras i dagsläget av sjukvårdreformen men terrorism och den nationella säkerheten hamnar fortfarande högt upp på Vita Husets och medias prioritetslista. Hotbilden mot USA är alltjämt hög och på senaste tiden har två avvärdade attentat på hemmaplan - de mest allvarliga man sett på senare år - påmint alla om terroristhotets aktualitet. Det ena handlade om en far och son från Denver som planerade att använda hemmagjorda sprängladdningar i en attack vars mål förblir oklart. Den andra komplotten har väckt stort intresse här i Skandinavien då attentatet som planerades av två amerikanska medborgare, och vilket intressant nog var riktat mot Jyllandsposten i Danmark som en vedergällning för Mohammed-karikatyerna.

I båda dessa fall (och andra som uppdagats de senaste par åren) återfinns metoder som liknar de som användes inför Madrid och Londonbombningarna: medborgare som radikaliserats på hemmaplan, rest till Pakistan och andra delar för att delta i träningsläger ledda av Al Qaeda, och som sedan återvänt med kunskap och kapacitet för att kunna utföra terroristdåd.

Uppenbarligen har den våldsbejakande islamistiska radikaliseringsproblematiken som växt inom Europa sedan "9/11" även börjat få fotfäste i USA. De amerikanska underrättelsemyndigheterna arbetar således på högvarv för att hantera ett växande problem där terroristhotets dynamik ständigt ändras i äkta asymmetrisk anda.

Samtidigt har man de senaste åren gått in för att effektivisera och modernisera dessa myndigheter för att anpassa inriktningen till den nya hotbilden efter kalla kriget. Det som har hamnat i centrum är USAs krishanteringssystem vilket man försökt reformera genom bildandet av Departementet för Inrikes Säkerhet (Department of Homeland Security).

Några punkter förtjänas här att lyftas fram för svenskt vidkommande. Givet att det fortfarande råder stort fokus på terrorism så har även naturkatastrofer efter stormen Katrina kommit i rampljuset. För en tid sen så uppgick Homeland Security Council (HSC) i Vita Husets övergripande koordineringsorgan National Security Council (NSC), där den samlade inriktningen numera har ett "all-hazards approach". Detta innebär ett bredare krisbegrepp där alla sorters katastrofer, orsakade av både människor och natur, ska kunna hanteras och förebyggas.

Det svenska krishanteringssystemet är alltså nu något mer likformigt med det amerikanska, även om man i den svenska statsapparaten fortfarande saknar den avgörande funktion som ett nationellt säkerhetsråd utgör. Detta underlättar också det ökade svensk-amerikanska samarbetet på krishanteringsområdet som utvecklats under senare år, och vilket

manifesteras i det bilaterala samarbetsavtalet mellan DHS och MSB, där bl a terrorismforskningen har en framträdande roll.

Energi

Bakgrundsfakta om USA:s oljeberoende:

Under 2008 producerade USA 1,8 miljarder fat råolja och importerade mer än 3,6 miljarder fat. De största importländerna är Canada 15,8 %, Saudi Arabien 15,8 %, Mexiko 15,3 %, Venezuela 12,9 % och Nigeria 9,2 %. USA använder 24 % av världens oljetillgångar och har själv 2 % av världens oljereserver. Enligt "Center for American Progress" är USA:s egna oljetillgångar slut om ungefär 40 år, inräknat samtliga egna oljereserver, om konsumtionen ligger kvar på 2007 års nivå. Risken för framtiden är att USA, om de inte minskar sitt oljeberoende, blir alltmer beroende av att köpa olja från länder som Venezuela, Ryssland, Mellersta östern och Afrika – då till USA "vänligt" sinnade länder försvinner.

Det politiska läget i USA

I juni 2009 antog Representanthuset lagen "American Clean Energy and Security Act", ACESA. Lagen kräver en reduktion av växthusgasutsläpp, investeringar i energieffektiviseringar och förnybar energi som sol och vind. Lagen ska bland annat ge förutsättningar för minskade koldioxidutsläpp, minska behovet av utländsk olja och öka konkurrenskraften. Reduceringen av koldioxid ska enligt lagförslaget år 2020 vara 17 % av 2005 års nivå, vilket motsvarar 4 % av 1990 års nivå. Lagen är ännu inte antagen av Senaten.

USA har under de senaste tre åren minskat sina utsläpp, mätningen för de senaste två åren visar en minskning med 9 %. Stora investeringar sker i grön teknik och i vindkraft.

Den allmänna politiska debatten under den tid vi var i USA var mycket ensidig och innebar nästan enbart en debatt om sjukförsäkringsreformen och i viss utsträckning om Afghanistan. Någon analytiker ansåg att innan frågan om sjukförsäkringen kommit på plats fanns inte kraft för presidenten att driva någon annan fråga. Ytterligare en kommentar var att Al Gore kunde i praktiken även sätta käppar i hjulet för en framkomlig väg i klimat/energifrågan då hans mer "radikala" syn splittrar demokraterna och "skrämmar" bort republikanerna.

Då vi under vårt besök träffade flera "Think tanks" kunde vi konstatera att inte någon lyfte fram frågan om oljeberoende eller klimat i sina dragningar om för USA väsentliga frågor om framtiden och nationell säkerhet. När vi däremot ställde frågor om klimat och energi kom några ståndpunkter fram.

Pentagon arbetar med strategier för USA:s behov av olja och Europas behov av rysk naturgas. Pentagons Natoavdelning anser att EU behöver en gemensam politik för energiförsörjning och energisäkerhet. Från John Hopkins Universitet transatlantiska relations och Atlantic Council lyftes fram Tysklands och Europas behov av rysk energi och vår naivitet till säkerheten runt detta. Den retoriska frågan som ställdes gäller "Vad händer om Ryssland stänger av gasen när det är som kallast och inte själv behöver pengar vid det tillfället?" Europa behöver ha många grenar på energiförsörjningen för att inte bli beroende. USA känner oro över Europas behov av rysk energi.

När det kommer till klimatavtalet anser John Hopkins Universitet, Center for Transatlantic relations, att Europa skulle vara mer intresserat av att få ett avtal med mål och inriktning, än att vara precisa i hur målet ska nås. Deras synpunkt var att president Obama inte kommer att ha mandat för att teckna på ett allt för långt gånget avtal.

Folk och Försvars STUDIERESA TILL USA 2009: program

Lördag 3 oktober	
06:00	Samling på Arlanda, terminal 2 vid incheckningsdiskarna för British Airways.
07:25	Avresa Stockholm med BA 771
13:40	Ankomst Washington med BA 217 (via London) Buss till hotellet: Georgetown Suites Washington DC Hotel 1111 30th Street NW Washington, DC 20007 Phone: (202) 298-7800 www.georgetownsuites.com
17:30	Introduktionsmöte
18:30-20:30	Mottagning på <i>The Georgetown Club</i>
Söndag 4 oktober	
09:00-13:00	Bussrundtur i Washington, guidad av Ingrid Nilsson från svenska ambassaden
Eftermiddag/kväll	Egen tid
Måndag 5 oktober	
09:00	Promenad från hotellet till Sveriges ambassad.
09:30-11:00	Genomgång med ambassadör Jonas Hafström m.fl. på svenska ambassaden: • Inrikespolitiskt läge • USA:s utrikespolitik • USA:s ekonomi • Klimat och miljö • Försvarsfrågor • Homeland Security
	Visning av House of Sweden
12:00-13:00	Smörgåslunch på ambassaden
13:00-14:40	Diskussion med Lisa Carlsson, SVT , om utvecklingen i USA

15:30-17:00	Möte med Steven Pifer , Visiting Fellow, Foreign Policy, Center on the United States and Europe, vid Brookings Institution (think tank) Genomförs i House of Sweden • Utvecklingen i Ryssland och relationen USA-Ryssland • Energipolitiska utmaningar, vad innebär beroendet av olja
Tisdag 6 oktober	
Förmiddag	
09:15	Avfärd från hotellet med buss
10:00	Besök på Atlantic Council , möte med Damon Wilson med kollegor: Briefings och diskussion om transatlantisk säkerhet
12:00	Lunch
13:00	Avfärd med buss
13:30-15:00	Besök på John Hopkins University, Center for Transatlantic Studies , möte med Daniel Hamilton , Research Professor; Director of the Center for Transatlantic Relations och Kurt Volker : • Transatlantisk säkerhet: aktuella utmaningar för den transatlantiska relationen • Hur och på vilket sätt kan USA och Europa samarbeta för en säkrare värld? • Transatlantisk ekonomi: investeringar och beroendeförhållanden
	Besök på George Washington University , möte med Frank Cilluffo med kollegor: • Sammanslagning mellan National och Homeland Security Councils • Counter Terrorism Buss till hotellet
18:30	Promenad till House of Sweden
19:00-21:00	Mottagning/buffet dinner med ambassadör Jonas Hafström (samordnat med Utrikesutskottet)
Onsdag 7 oktober	
06:00	Avfärd med buss till Norfolk
10:15	Besök på Allied Command Transformation (Nato), Vadm Cooling : • ACT organisation, roll, ansvar, relationer • Nato transformering, nytt strategiskt koncept, framtida hot och risker, försvarsplaneringsprocess

13:00	Lunch på ACT Staff Mess
13:30	Avfärd till Norfolk Naval Station Fartygsbesök
	Återfärd till Washington
Torsdag 8 oktober	
08:00	Avfärd med buss från hotellet
08:30-11:30	Besök på Pentagon , möte med Paul Reist, Julianne Smith mfl: • Pentagon Tour • USA:s militära kapacitet och närvaro utomlands: idag och framöver • Säkerhetspolitiska utmaningar • Natos roll Buss från Pentagon
12:00	Lunch
13:00-15:00	Reflektioner Sammanfattning gruppvis på svenska ambassaden
Kväll	Avslutningsmiddag i FoF:s regi på restaurang Martin's Tavern
Fredag 9 oktober	
08:30	Avfärd med buss från hotellet
09:00-11:00	Besök på Världsbanken , möte med bl.a. Willem van Eeghen, Lead Economist ECA • Den globala obalansens betydelse vad gäller handel för säkerhetspolitiken • Nya ekonomiska maktcentra? • Den globala ekonomin i finanskrisen spår • Utvecklingen i Afghanistan
15:00	Guidad tur på Capitol Hill
16:00	Avfärd med buss till Dulles Airport
19:05	Avresa Washington med BA 216
Lördag 10 oktober	
15:00	Ankomst Stockholm med BA 778 (via London)

Deltagarlista Folk och Försvars studieresa till Washington okt 2009

Heidi	Avellan	Pol. Chefredaktör	Sydsvenskan
Lena	Bartholdson	Bitr. Generalsekreterare	Folk och Försvar
Josefine	dos Santos	Analytiker	Försvarshögskolan
Debora	Egenvall	Kommunikationsrådgivare	Försvarsmakten
Lars	Ekeman	Generalsekreterare	Folk och Försvar
Olof	Erixon	Ansv. internationell handelspolitik	Svenskt Näringsliv
Hans	Granlund	Stabschef Insatsledningen	Försvarsmakten
Marie-Louise	Hallström	Senior Advisor	UD
Mikael	Hjärthammar	Örlogskapten	Sv. soldathemsförbundet
Leif	Jarlén	Rektor	Folkuniversitetet
Anders	Johnson	Kommendörkapten	Försvarsmakten
Anders	Karlberg	Kyrkojurist	Svenska kyrkan
Hanne	Kjöllér	Ledarskribent	DN
Johan	Lehander	Senior Vice President	SAAB AB
Robert	Limmergård	Direktör	Volvo Aero Corporation
Fredrik	Müller-Hansen	Utbildningsansvarig	Folk och Försvar
Nils Oskar	Nilsson	Riksdagsledamot (m)	Riksdagen
Svante	Nygren	Analytiker	MSB
Anne-Marie	Pålsson	Riksdagsledamot (m)	Riksdagen
Marinette	Radebo	Informationsdirektör	SOFF
Niklas	Rossbach	Dr	Försvarsmakten
Peter	Rådberg	Riksdagsledamot (mp)	Riksdagen
Magnus	Sjöland	Ordförande	SME-D
Ewa	Thalén Finné	Riksdagsledamot (m)	Riksdagen
Rafael	Vilén	Chef Strategisk Analys	Försvarsmakten